INTERJÚ

„JÓ, HA SZÓL A RÁDIÓ…”

– Rádiómúzeum Budakalászon: interjú Kollár Ernővel

Velence, Balaton, Tihany, Budapest…Nem csupán turisztikai célpontok, de régi rádiómárkák is. Ma már talán ritkábban hallgatunk rádiót, de a hideg idő beköszöntével, bekuckózva egy finom tea vagy forralt bor mellé, most mégis egy kis nosztalgiára invitáljuk az olvasót. Ismerjék meg Kollár Ernő budakalászi rádiós magángyűjteményét!

– Honnan jött a vonzalom és az ötlet, hogy gyűjtse a rádiókat?

Már általános iskolás koromban érdekelt a rádiózás, először a műszaki oldala. Bütyköltem, javítgattam őket, sokszor az ismerősök, szomszédok rádióit is. A vonzalom a rádiók iránt talán a sikeres javítgatások során alakulhatott ki. Ráéreztem, nem volt idegen egy rádió belseje, könnyen eligazodtam a még soha nem látott műszerek belsejében is. Idővel azon kaptam magam, hogy a rokonok, ismerősök is régi rádiókkal lepnek meg egy-egy jeles ünnep alkalmából. 1962-63-tól kezdődően folyamatosan bővült a gyűjteményem, mostanra körülbelül 500 rádióm van. Míg a Rómain, a Pók utcai lakótelepen laktunk, a garázst használtam a rádiók tárolására és javításukra. Miután elkészült Budakalászon a hétvégi pihenő házunk, annak a pincéjét polcoztam be, és ide kerületek át a rádiók. A kétezres évek elején épült

fel a szomszédban a mostani lakóházunk. Akkor kezdtem el igazán tudatosan gyűjteni és rendszerezni a rádiókat. A hétvégi házból a teljes polcrendszert áthelyeztem a lakóház pincéjébe, ahol addigra már alkalmassá vált a hely a rádiók szakszerű tárolására, ismerősök, barátok számára történő bemutatására is. Miután az internetre is feltöltöttem a gyűjtemény valamennyi darabját, sokan – számos kedves budakalászi lakos is – érdeklődtek és felajánlották az öreg, már nem használt rádiójukat a múzeum számára. Egy-egy ilyen felajánlás kapcsán, ha még nincsen olyan rádióm – a távolságot mérlegelve – legtöbbször mai napig elmegyünk érte a feleségemmel együtt, és ha nem roncs állapotú a készülék, hazahozzuk. Minden darab ugyanazon a rituálén (protokollon) esik át a hazaérkezést követően. Bekerül a rádió egy zsákba (többnapos karantén), amelyben fertőtlenítőszert, rovarirtó szert, szagcsökkentő szert helyezek el, majd a zsákot légmentesen bezárom. Az új szerzeményt általában egy hét után kiveszem a zsákból, szellőztetem, majd szétszerelem, kitisztítom és elvégzem a javítási, hibaelhárítási, pótlási munkákat. Mindez több napba, sőt hétbe is telhet. Azoknál a rádióknál, amelyek láthatóan erősen szennyezettek, a protokoll és a szétszerelés után vízzel hígított zsír- és szennyeződéseltávolítóval is befújom a sasszét, majd nagymosású mosóval óvatosan átmosom, de csak a csöveket, a skálát nem. Ezt követően nagy nyomású levegőkompresszorral azonnal leszárítom, amit sokan egyébként eretnek dolognak tartanak. De ezidáig egyiknek sem lett baja ettől a drasztikus eljárástól, viszont hiszem, hogy nagy szerepe van az alapos tisztításnak. A rádiók tiszták, szépek, újszerűek, szagtalanok, működőképesek. Igaz vannak olyan 80-90 éves rádiók, amelyek csövei tönkrementek, így nem működőképesek, de más csővel nem szeretném helyettesíteni a régieket. A rádió eredetisége többet jelent, mint hogy egy-két adót hallgatni lehessen rajta.

– Milyen módon van jelen a gyűjtemény a világhálón?

2008-ban csináltam egy online múzeumot, szerkesztettem egy weblapot, amelyet feltöltöttem a „világhálóra”. Immár 12 éve üzemel, ha valaki Google keresőbe beüti azt, hogy **radiomuseum.hu** vagy Budakalász Rádiómúzeum, vagy egy keresett rádió megnevezését, a kereső az elsők között hozza az oldalakat. Az Országos Széchenyi Könyvtár egy nemzeti webarchívum kialakítását tervezi, amibe beválogatták a www.radiomuseum.hu weboldalt is. A megkötött szerződés keretében minden évben többször is lementik (aratják) a weboldal teljes anyagát. Ennek célja a magyar webtérben elérhető honlapokon megjelenő tartalmak szakszerű gyűjtése, hosszú távú megőrzése, rendszerezése, feldolgozása, visszakereshetősége. A weboldalt digitálisan archiválják és több szerveren tárolják. A hazai rádiómúzeumok közül mindössze 2 weboldalt válogattak be.

– És ugye előbb létezett a múzeum online, mint a valóságban?

Igen, sokan jelezték, hogy jó-jó, az interneten keresztül megcsodálhatóak ezek a remekművek, de nem lehetne valahol élőben is megnézni őket? Akkor született az ötlet – már nyugdíjas voltam –, hogy alakítsunk ki itthon egy igazi látogatható múzeumot. Kapóra jött, hogy eladó lett a szomszéd telke egy kis faházzal. Úgy döntöttem, megveszem, és kialakítok egy látogatható múzeumot. Ez az a faház, ahol most is állunk. Jelenleg 250 rádió látható itt a közel 500-ból. A rádiók időrendi sorrendben vannak kiállítva, kezdve a telefon-hírmondóval, ami egy eredeti készülék; ha a füléhez emeli a telefont, hallani a felolvasott régi hírt.

Az első ilyen készülékek állandóan szóltak, de ez csak akkor szól, ha a hallgatót felemelik. A kezdeti időben voltak „áthallások”, tehát ha valaki hegedült vagy trombitált, vagy a gyerek sírt, azt mások is halhatták, mert a telefonkagyló mikrofonként viselkedett. Később ezt technikai megoldásokkal kijavították.

– Melyik rádióra a legbüszkébb? Van, amelyiket kiemelné a többi közül?

Az első rádiók egyike a SÜSS Rt. által 1925–1929 között gyártott ROD-3 detektoros rádió, amely újszerű állapotban van. Első tulajdonosa Horváth István volt, aki a Rádió Compass sorozat író-szerkesztője is volt 1938 és 1941 között.
A Telefongyár Gloria 3 egy 1929-ben készült, igen ritka rádió. Egy padlásról került elő, amikor megláttam, nem is tudtam pontosan, hogy mi az. 70-80 évnyi száraz, majd’ 1 cm vastagságú finom padláspor borította. Ez volt szerencsém, a por védte meg a rádió fadobozát és a hangszóró előtti selymet!

Ügynökrádió PR-56A

Ritka rádió, ezer dollár feletti árért is hirdetik az eBay-en. Többször kérték kölcsön filmezésekhez, csodaszép. Nemcsak bőrönd, hanem bőröndtakaró is álcázza a kíváncsi tekintetek elől. Az angliai Krypto Múzeumban, a világ legnagyobb kémmúzeumában van még egy ilyen típus, de az nincs ilyen jó állapotban.

1949 és 1956 között közel 600 ezer Néprádiót gyártottak, mind a 6 változata megvan a gyűjteményben, és működőképesek is! Több gyár is gyártotta kisebb eltérésekkel, mindegyik ára 380 forint volt. Ezt az olcsó rádiót részletre is meg lehetett vásárolni, a Néprádió nevet pedig az akkori politikai hatalom adta, sokan „Rákosi” rádiónak hívták. Mindössze két adót, a Kossuthot és a Petőfit, valamint egy körzeti adót lehetett fogni vele. Sok ügyes rádiószerelő mester megoldotta, hogy körzeti adó helyett a rövidhullámon sugárzó Szabad Európát is lehessen vele hallgatni. Később megjelent a Népszuper rádió, amelynek már volt rövidhullámú sávja is, igaz az egy drágább készülék volt.
Kiemelném az Orion AR 612 Pacsirta rádiót, vagy az első tranzisztoros táskarádiót, a Telefongyár Terta 1027-es, zöld dobozos, hordozható készüléket is. Nagyon népszerűek voltak, akkoriban ezek státusszimbólumok voltak.

K-vonal: az első számú vezetők íróasztalán egy általános telefonhálózathoz nem kötődő készülék is helyet kapott, amely közvetlenül a központból, külön vezetéken, külön telefonszámmal volt hívható. Fekete színű telefonok voltak, rajtuk piros K betűvel. A közigazgatási hálózat kiépítését még Gerő Ernő rendelte el. A hálózat folyamatosan bővült: fénykorában – a nyolcvanas évek végén – háromezer állomással rendelkezett. A rendszer felhasználói körét az Antall-kormány aztán a felére csökkentette, ’98-ban pedig felszámolták a költségesnek tartott és gyakran meghibásodó K-vonal renszert. A hagyományos telefonoktól eltérő volt a csengése is, így rögtön tudta a hívott fél, hogy „fontos” hívása van.

Büszke vagyok a Grundig Sattelite 600 PRO rádiómra, ami a valaha gyártott rádiók egyik legjobb készüléke, minden szempontból. Újszerű, működőképes állapotban van.

– A rádiók működőképesek?

A rádiók néhány kivétellel működőképesek és eredetiek. Az eredetiségre különös figyelmet fordítok!

– Csak rádiókat találni a gyűjteményében?

Nem. Vannak műszerek, katonai rádiók, lemezjátszók. Van például 1920-as évekbeli gramofon, eredeti lemezekkel. Már a Magyar Rádió egyik zenei szerkesztője érdeklődését is felkeltette. Aki ezt meghallja, nem akarja elhinni, hogy nincs benne erősítő, olyan tisztán és hangosan szól. *(Az interjú során bele is hallgattunk Karády Katalin „Jó, ha szól a rádió” című, kevésbé ismert dalába, és valóban, a hangminőségből senki meg nem mondta volna, hogy egy 100 éves készülék szólt – a szerk.)* És van még egy érdekes telefon is a gyűjteményben, nem is akármilyen! Az úgynevezett K-vonalon működött, amelyen annak idején a magas rangú vezetők léptek kapcsolatba egymással.

– Akad a családban, aki szintén ennyire érdeklődik a rádiók iránt?

A fiam PhD villamos- és kutatómérnök. Lányom bölcsész. Esetleg unokák lennének még, de tőlük már annyira messze van mindez időben, hogy az ő számukra már nosztalgikus sem lesz ez a világ. Természetesen érdeklődnek a múzeum iránt, amikor meglátogatnak Budakalászon. Minden családtagnak van egyébként kedvenc rádiója. A lányom csak „dudu”-nak hívja az Orion 222-es kisméretű törpeszuper rádiót, egyetemista fiamnak pedig a keretantennás detektoros rádió tetszik nagyon, fénykép is van róla, ahogyan a kertben fejhallgatóval hallgatja. Nándi unokám egy iskolai feladat kapcsán, angol nyelven készített velem riportot, így mutatva be a rádiómúzeumot. Nagyon jól sikerült, 3 db ötöst és egy dicséretet is kapott.

– Gyártanak ma még rádiókat?

A 70-es évek közepén leállt a magyar rádiógyártás, ezt követően pedig rengeteg külföldi rádiót hoztak be az országba. Megjelentek a cseh, NDK, bolgár rádiók, valamint a nyugati rádiókészülékek. A KGST-n belül a mi rádiógyártásunk átkerült Bulgáriába. Hong Kong-ban, Kínában még gyártanak „nosztalgia” rádiókat, de valójában már ez is megszűnőben van. Régen a rádiók a lakások díszei is voltak, az Orion Pacsirta rádió, a Telefogyár T529MG lemezjátszós és magnós rádió, az NDK Beethoven rádió. Ma már annyi technikai eszköz van, amin keresztül a hírek, a zenék eljutnak az emberekig. A rádióknak már nincs ebben meghatározó szerepe. De azért remélem, ezzel a gyűjteménnyel hozzájárulhatok, hogy egy talán már letűnt korszakot az idősebbek felidézzenek, a fiatalok pedig megismerhessenek. A gyűjteményben is megtalálható készülékeknek ma már inkább ipar- és kultúrtörténeti értéke és jelentősége van. Ezért a korabeli dokumentációival együtt óvom és védem őket, felújítom és restaurálom az utókór számára.

Kollár Ernő magángyűjteménye a Szegély utcában található. Előzetes időpontegyeztetést követően (e-mail: kollar1943@gmail.com; tel.: 06 30/942-3217) a múzeum látogatható, érdemes elmenni és saját szemmel megtekinteni a darabokat minden korosztálynak!

Hollósi-Györgyei Nóra